

CZARNOŚĆ (24) sb f

-ã- (7), -a- (1) CzechRozm; o jasne.

sg N czarność (7). ◇ G czarności (4). ◇ D czarności (2). ◇ A czarność (8). ◇ I czarnością (2). ◇ pl N czarności (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

1. Kolor czarny, najciemniejszy; atritas, nigror Mącz, Calep, Cn; nigredo Mącz, Calep; nigritia Mącz, Cn; nigrities Mącz; atror, melania, nigritas, nigritudo Cn (23) : bo yako gwyazda zadney rzeczy na fyą przyyącz nyemoze yako czarnofzczy y czego ynżego tak marya grzechu zadnego przyącz nyemogła PatKaz III 126; ktorego liŧtki przypodobiaią ŧie liŧtkam pirwżemu zielu, [...] ale ľą subtelnieyŧze maiąc w łobie nieiaką czarność nakrapianą FalZioł I 127b; á to dla ciemności ktora przichodzi z ľzczarności. FalZioł V 2v, I 114b, III 34c; Czemu mozg iełt biały. (–) Iedna tego przyczyna iż on iełt zimny, bowiem zimno iełt matka białości, iako gorączo czini czarność y ogorzenie. GlabGad B4; odiał mu [krukowi] białość bárwę Anyelkã/ á dał czarność bárwę Czártowkã. BielKron 22; Mącz 19a, 246d; Calep 109a, 698a, b; Potym te dwie rzeczy iákoby rozne/ czarność żałoby/ ktora wżytkie ŧciány okryto/ z iálnością tak wielkoy wielkości ŧwiec/ [...] znaczy iż ŧmierć ľprawiedliwych [...] iełt on ľzczeńŧliwy y błogofławiony żywot WysKaz 44.

W charakterystycznym połączeniu: czarność żałoby.

α. Na oznaczenie intensywniejszego odcienia lub kolorów łączonych (3) : Cinamon kthori s czarnofci ku rumianofci pochodzi/ ma włońofć subtelną/ przyciągającą FalZioł III 6d.

Wyrażenie: »ku czarnofci skłofniony« (1): pręt ciemny ku czarnofci ľkłofniony FalZioł I 106b.

Szereg: »żołtość i czarność« = kolor brązowy (1): Wątrobna Halena iełt w barwie podobna wątrobie, to iełth maiącza w łobie żołtość y czarność FalZioł III 2b.

a. O zabarwieniu skóry ludzkiej; melania Cn (7) : Z tąd potym czarność na wżytkiego człowika przychodzi/ a nawięczy na licze. FalZioł V 4v; A wy áczkolwiek byłcie czarnofciã ku węglu/ albo ku ľkorupie podobni á będzie myłł wálłã wľpokoyna łtániecie ŧie tak ochędożeni iáko ľkrzydłã gołębice RejPs 98; RejWiz 1v; A tak to iełt trudna/ iáko Murzynowi omyć czarność łwoię. CzechRozm 34v.

Szereg: »czarność a (i) zsiniałość (a. siność)« [szyk 1 : 1] (2): A gdy nim pomażelz bliznę/ oddala łiność y czarność kthora bywa około y nabliznie FalZioł I 20b; Abowiem czarny koń nic inŧzego nie známionuie/ iedno czarność á ŧsiniáłość człowikã ku łmierci podobnego RejAp 58v.

α. Na oznaczenie jaśniejszego odcienia (1) :

Zwrot: »ku czarnofci ŧię skłaniać« (1): PApule/ to iełt pęcherze gdy ku czarnofci ŧie ľkłaniaią/ znamię iełt nie dobre FalZioł V 41v.

2. Brak światła, mroczność, ciemność (1) : Włfytki nocne burzliwe mgły y gęłte czarnofci/ Ty ŧie łrawie odmieniayã nam k wdzyęczney łwiátłofci LubPs eev.

Synonimy: 1. wroniawość; 2. ciemność, czerń, ćma, mrok, mrokota.